

מתוך פנקסי

יוסף חיים ברנר

מתוך : כל כתבי י.ח. ברנר (תל אביב, דביר וקיבוץ המאוחד, 1960), כרך 2, עמ' 319-320.

ב"חלומי של יעקב נחום" (*) מאת ש"י עגנון אין חמימות אמיתית של דבר-שירה אמיתי, היוצא מחדר-החדרים של המשורר. כלבו של חמדת בבית-הסופר (ב"בארה של מרים") כן יקפא לב-הקורא בקראו את סיפור המעשה הזה, אף על פי שכולו צער ומכאובים ומחלה ורחמנות. השם מזכיר לנו את השיר הנפלא "אני כוס החלומות" שבראש "תשרי", אבל כאן אנו עומדים ותוהים. כאן ערבוב של חלומות וסכלות, של ריאליסמוס ואגדה – ולא לשבח. נותנים טעם לפגם הם גם ה"לילות" שבקובץ "בינתים". באלה יש עמודים של פואיזיה עצומה, שירה כים ממש, אבל מה התועלת? כל הדבר הוא פגום. אין מידה וקצב, יש פרטים מעוררים לגלוג, ולא לגלוג טרגי, כי לא בהם, בפרטים בעצמם, היא הקומיות, אלא ביחס-המשורר אליהם, אל אותם הפרטים. אכן ריבוי-דמעות ושלל-סנטימנטאליות יש בכל מה שכותב הפייטן הצעיר ורב-הכשרון הזה (אפילו בפואימה הגדולה והמובחרה שלו "בארה של מרים"), אבל כאן, לצערנו, באו בשטף ובמליצה לא-מתאימה. הצרצר נשאל כאן, "אם לא יבולע לגרונו" מרוב צרצור – וצר על שהמשורר לא פנה הפעם גם לעצמו בשאלה זו. אגב, מבקר אחד אמר: האמסון. וחובה להעיר, שמירה זו, שלעולם אינה כלום (על מי בימינו אין מחללים את שם האימפרסיוניסטן הנורבגי, שהפשטות הטבעית והחזקה של עדנת-החיים וגלי-מתיקותם, גם במרירותם, נגלתה לו בכל כוחה ובכל קסמי-רזיה, ולמי אין משתפים את הנפש העדינה והרבתי הזאת, שהרומאנטיות הקלה והעמוקה כאחד היא היא הסטיכיה שלה?), אף כאן אינה נכונה כלל וכלל. אמנם, גם עגנון אינו מן המספרים הזורקים אבן בלתי מהוקצעה בחיים, גם גיבורי-פיוטו אינם נוגעים בנו במצביהם הקשים ובסיכסוכי-נפשותיהם, אלא באגדה שבמצבים אלה ובסכסוכים אלה. הנפשות העושות ביצירותיו של עגנון אינן חיות, למשל, בפלשתינה, אלא ב"ארץ-הצבי", המחסור והרעבון שהן סובלות אינם בשום אופן "מצב אקונומי רע", אלא איזו זרות גלויה-סודית, ודברי אשה רכים "יהמו בתוך מעיהן כנשיקת אם טובה" ("בארה של מרים"). אבל ריח של שדה ויער ועדן האמסוני אל תבקשו אצל הסופר הזה, שהוא, סוף-סוף, בעיקר, סופר – כלומר, ביסודו בן התרבות העברית בית המדרשית המלאה אבק, ולא בן המשעולים של אדמת-המולדת, ששם טעו גיבורי-הנורבגי" ... בתום הימים המשעממים תחבו הימים הנוראים את רגליהם" – יסופר לנו ב"בארה של

מרים"; ועוד זאת: ריליגיוזיות רגשנית, אמיתית, לא-רעיונית, יש לו לש"י עגנון, והיא יש שמצילה אותו; אבל מקורה אינו ברוך כל כך עד כדי להדיח מנשמתו את ה"סמרטוטים לצרור בהם כל רע" שבשעת עקא. ו"לילות" ביחוד יראו לנו, כמה לא קלה ולא מרפרפת היא סנטימנטאליותו של עגנון בשעת ירידה פיוטית. כי יחד את מתיקותה של הפואימה הזאת – מתיקות המזכירה את ב. קְלֶרמאן, אם כבר להזכיר שמות של משוררים אירופיים – הרי היא די כבדה ודי מעונה. "החזרה צונפת את פיו", "נפשי בו חרש תשתקף בצאתה אל היכלי המנוחה" – ואין חזרה, ואין מנוחה...

["רביבים", ג-ד, תרע"ג; החתימה: י.ח.ב.]

(*) הסיפור "חלומו של יעקב נחום" (1919) התגלגל לנוסח מאוחר בשם "יתום ואלמנה" (המופיע בכרך **אלו ואלו**)